

(DZIEŃ) WSZYSTKICH ŚWIĘTYCH – WSPÓŁCZESNY UZUS ORTOGRAFICZNY W ŚWIETLE NORMY

Wydaje się, że zapis ortograficzny tekstu, obok interpunkcyjnego, stanowi płaszczyznę jego najpewniejszej oceny pod kątem poprawności językowej. Jeżeli bowiem zgodnie z tendencją współczesną sytuować normę językową wewnątrz języka, a zatem przyjąć jej rozumienie jako

zbiór tych elementów językowych, a więc zasób wyrazów, ich form i połączeń oraz inwentarz sposobów ich tworzenia, łączenia, wymawiania i zapisywania, które są w pewnym okresie uznane przez jakąś społeczność (najczęściej przez całe społeczeństwo, a przede wszystkim przez jego warstwy wykształcone) za wzorcowe, poprawne albo co najmniej dopuszczalne (Markowski 2007, s. 21),

wątpliwości co do oceny poprawności wielu form budzić może sposób weryfikacji owego sądu danej społeczności. Zwracają na to uwagę pomysłodawcy projektowanego *Słownika właściwych użyć języka*, m.in. Dorota Zdunkiewicz-Jedynak, która konstatuje:

Zauważalna jest rażąca niespójność, a może nawet sprzeczność, między deklarowanym przekonaniem, że normę tworzą użytkownicy języka (nie językoznawcy), a praktyką orzekania w różnych sytuacjach o tym, co jest, a co nie jest błędem. W tej praktyce de facto jako błąd językowy traktuje się wszystko, co stoi w sprzeczności z *k o d y f i k a c j ą*, a jeszcze ściślej: z rozstrzygnięciami najnowszego słownika poprawnościowego (Zdunkiewicz-Jedynak 2021, s. 7).

Proponują oni, by wiedzę na temat owej aprobaty modelować na podstawie powszechności form i ich wysokiej frekwencji w tekstach, z uwzględnieniem okoliczności komunikacyjnych, w których one powstają (możliwych do obiektywnego

---

¹ ewa.badyda@ug.edu.pl, <https://orcid.org/0000-0002-1059-8849>

odtworzenia na podstawie stosownych procedur ukierunkowanych na analizę wielomilionowych korpusów, co staje się w obecnej sytuacji naukowej i technologicznej możliwe²), a samo pojęcie błędu zastąpić kategorią niewłaściwego użycia języka, rezerwując termin *błąd językowy* wyłącznie dla sfery zewnętrznej wobec języka, czyli dla zapisu ortograficznego i interpunkcyjnego. Ten bowiem, w odróżnieniu od zwyczajów odnoszących się do semantyki, fleksji, słowotwórstwa, składni czy wymowy, ma charakter czysto konwencjonalny i jest efektem nie utrwalających się zwyczajów, lecz ustaleń wybranych gremiów, narzucających użytkownikom języka arbitralne przepisy (Zdunkiewicz-Jedynak 2021, s. 7). W tym właśnie zakresie rozstrzygnięcia dotyczące poprawności językowej form odnoszonej do normy skodyfikowanej, której postać regulują w wypadku ortografii reguły i zasady oraz zapisy haseł w słownikach ortograficznych, wydawać się mogą pozbawione ryzyka błędu w ocenie i jednocześnie łatwe.

Wielokrotnie już jednak wskazywano, że nie jest to wcale oczywiste. Wynika to nie tylko z tak bezsprzecznych przyczyn jak chwiejność pisowni w odniesieniu do wchodzących do polszczyzny, dopiero adaptujących się wyrazów czy wariantowości zapisów. Wskazywano bowiem na nieprecyzyjność i skomplikowanie reguł ortograficznych, niepełną logiczność rozstrzygnięć szczegółowych, luki w przepisach i ich nienadążanie za dynamicznie rozwijającą się rzeczywistością (np. za powstawaniem nowych kategorii nazewniczych). Zwracano uwagę na rozbieżności pomiędzy regułami sformułowanymi ogólnie a szczegółowymi zapisami w części hasłowej słowników ortograficznych, istnienie wielu wyjątków i rozmaite ich traktowanie w różnych źródłach normatywnych, różne też traktowanie przez nie pewnych kwestii powodujące problemy z zapisem wyrazów nieujętych w części hasłowej, ponadto na uzależnienie sposobu rozstrzygnięcia wątpliwości od wiedzy pozajęzykowej (Awramiuk 2013, s. 25–28; Gębka-Wolak, Kaproń-Charzyńska 2020; Ginter 2019, 2021; Karpowicz 2014; Milewska-Stawiany 2009; Pawelec 2013, 2014; Polański, Malinowski 2013; Rogowska-Cybulska 2011; Ruskowski 2009, 2014). Powodują one, że z zapisem ortograficznym miewają problemy nawet doświadczeni redaktorzy językowi i językoznawcy udzielający porad językowych (Rogowska-Cybulska 2011, 2015; Ginter 2013, 2016, s. 351–434; 2019, 2021).

Zjawisko niezgodnego z normatywną kodyfikacją zapisu ortograficznego nazwy święta przypadającego 1 listopada, któremu chcę poświęcić w tym artykule uwagę, wydaje się na tym tle zwykłym naruszeniem normy ortograficznej. Obecność samego święta w kulturze polskiej wiąże się z wielowiekową przynależnością naszego kraju do kręgu kultury chrześcijańskiej, a ściślej: katolickiej. Sankcjonuje je umieszczenie w kalendarzu liturgicznym Kościoła rzymskokatolickiego (*Kalendarz...* 2013, s. 17), w którym na dzień 1 listopada przypada

² Więcej na ten temat: Liberek 2021, s. 34–48; Gębka-Wolak, Moroz 2021, s. 17–33.

Wszystkich Świętych, mające rangę uroczystości (dzień ten należy zatem do głównych dni roku liturgicznego), obchodzone ku czci wszystkich – znanych i nieznanych – świętych. Uroczystość ta ma bardzo długą tradycję: została ustanowiona przez papieża Jana XI w 935 r. jako mająca obowiązywać w całym Kościele (łącznie z wigilią tego święta)³, ostatecznie zatwierdzona została jako obowiązująca wszystkich wiernych w 1475 r. przez papieża Sykstusa IV. Święto⁴ to jest też od dawna dniem ustawowo wolnym od pracy; stało się nim w Polsce w momencie powstania prawnych uregulowań w tej sprawie, czyli w 1924 r. (Rozporządzenie... 1924). Zachowało ten status w czasach powojennych na mocy ustawy z 1951 r. W obu dokumentach nazwę święta przypadającego 1 listopada określa się jako *Wszystkich Świętych*, ma zatem ona taką postać również z punktu widzenia od dawna obowiązujących uregulowań prawnych. Dodać należy, że święto to jest powszechnie znane i należy do najlepiej rozpoznawalnych⁵.

Zgodnie z zasadami ortograficznymi języka polskiego nazwy świąt i dni świątecznych w odróżnieniu od ich nazw opisowych piszemy wielką literą. Reguła 18.13, która to określa, podaje właśnie m.in. nazwę *Wszystkich Świętych* jako jeden z ilustrujących ją przykładów⁶. Hasło to zapisywane jest też w częściach hasłowych słowników, takich jak *Wielki słownik ortograficzny PWN* (wyd. 1 – 2003; najnowsze wyd. 4 – 2016) czy *Mały słownik użycia wielkich liter w polskich tekstach*. W świetle statusu nazwy, której postać wyraźnie określają nie tylko nomenklatura religijna, ale też dokumenty państwowe – a która dodatkowo figuruje wręcz jako modelowy przykład zastosowania jednej z zasad ortograficznych i jest regularnie notowana w częściach hasłowych słowników – należałoby się spodziewać, że naruszanie tej ustalonej postaci będzie powszechnie odczuwane jako błąd ortograficzny. Przyjrzenie się praktyce ortograficznej przekonuje jednak, że tak wcale nie jest. Zapis nazwy święta inny niż ustalony przez skodyfikowaną normę pojawia się zauważalnie często, i to nie tylko w tekstach o statusie prywatnym, ale także w tekstach oficjalnego przekazu, ekspono-

³ Papież Sykstus IV, ustanawiając Wszystkich Świętych w 1475 r. świętem nakazanym, dołączył do niego dodatkowo oktawę, zarówno jednak wigilia święta, jak i jego oktawa zostały zniesione w 1955 r. – zob. Gigilewicz 2014, s. 1021.

⁴ Wyraz *święto* użyty jest tu w znaczeniu ogólnojęzykowym; w terminologii religijnej rozróżnia się uroczystości i święta (o mniejszej randze).

⁵ Dane na ten temat przedstawia M. Dawidziak-Kładoczna (2015, s. 75–76, 79): „Wszystkich Świętych jest trzecią nazwą, po Bożym Narodzeniu i Wielkanocy, najczęściej pojawiającą się w NKJP, i w ankietowanej grupie studentów uzyskała piąte miejsce pod względem rozpoznawalności w teście znajomości aktywnej, a prawie 89-procentową rozpoznawalność w teście znajomości biernej”.

⁶ Podobnie w zasadach pisowni opracowanych osobno dla słownictwa religijnego (Przybylska, Przyczyna 2011, s. 19), w których wymienia się *Wszystkich Świętych* jako przykład pisowni kościelnych nazw uroczystości.

wanych publicznie, a zatem z racji tego, jak można sądzić, podlegających w jakimś zakresie nadrzędnej redakcji językowej.

Skrótowy przegląd źródeł internetowych pokazuje, że nie jest wyjątkowy zapis włączający do nazwy święta słowo *dzień*. Pojawia się on na przykład w mediach, na głównych portalach informacyjnych, ogólnopolskich i regionalnych. Można go znaleźć m.in. na portalu Interia: „Jak podkreślił, Dzień Wszystkich Świętych jest wspomnieniem wszystkich, którzy odeszli od Boga i jest to dzień bardzo radosny”⁷. Znajdziemy go również na Wirtualnej Polsce⁸, Onecie⁹ czy regionalnym portalu Silesia.info.pl¹⁰.

Zapis ten można spotkać w tekstach zamieszczanych na witrynach lub w internetowych wydaniach gazet regionalnych, np. „Dziennika Bałtyckiego”¹¹, „Głosu Wielkopolskiego”¹², „Gazety Krakowskiej”¹³, „Dziennika Wschodniego”¹⁴, ale też ogólnopolskich, np. w „Gazecie Wyborczej”¹⁵ czy „Dzienniku Gazeta Prawna”¹⁶, oraz na stronach czasopism, w tym społeczno-politycznych, np. we „Wprost”¹⁷ czy w „Newsweeku”¹⁸, gdzie pojawia się nie tylko w notkach informacyjnych, lecz także w dłuższych autorskich artykułach. Obecny jest na

---

⁷ <https://wydarzenia.interia.pl/kraj/news-wszystkich-swietych-obchodza-rowniez-osoby-niewierzace,nId,2299280> [dostęp tu i we wszystkich poniższych lokalizacjach: 27.12.2021].

⁸ <https://wiadomosci.wp.pl/wszystkich-swietych-w-strefie-stanu-wyjatkowego-sg-zabiera-glos-6699438378388352a>.

⁹ <https://www.onet.pl/styl-zycia/onetkobieta/co-z-dniem-wszystkich-swietych-jest-decyzja-premiera/m4f212h,2b83378a>.

¹⁰ <https://silesia.info.pl/wiadomosci/od-jutra-do-2-listopada-cmentarze-beda-zamkniecie>.

¹¹ <https://dziennikbaaltycki.pl/problem-smieci-po-wszystkich-swietych-ile-plastiku-pozostawiaja-po-sobie-na-cmentarzach-polacy-zobacz/ar/c11-15881361>.

¹² <https://gloswielkopolski.pl/dzien-wszystkich-swietych-czas-refleksji-i-zadumy-przeczytaj-wiersze/ar/3629736>.

¹³ <https://gazetakrakowska.pl/pogoda-na-wszystkich-swietych-i-dlugi-weekend-2021-jaka-bedzie-przewidywana-pogoda-w-to-swieto-51121/ar/c15-15841443>.

¹⁴ <https://www.dziennikwschodni.pl/lublin/wszystkich-swietych-kiedys-to-swieto-obchodzono-wiosna-teraz-1-listopada-dlaczego,n,1000208018.html>.

¹⁵ <https://elblag.wyborcza.pl/elblag/7,180071,27755978,dzien-wszystkich-swietych-jak-w-innych-panstwach-okazuje-sie.html>.

¹⁶ <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/1492378,kraska-koronawirus-wszystkich-swietych-decyzje-obostrzenia-przemieszczenie-sie.html>.

¹⁷ <https://www.wprost.pl/polityka/10534210/wiadomosci-tvp-w-akcji-fur-deutschland-i-adam-bodnar-mowiacy-po-niemiecku-w-jednym-materiale.html>.

¹⁸ <https://www.newsweek.pl/opinie/zaloba-w-cieniu-drozyzny-dlaczego-ceny-zniczy-zajmuja-nas-bardziej-niz-pamiec-o/dpne2mr>.

stronach stacji radiowych i telewizyjnych: Polskiego Radia¹⁹, Polskiego Radia PiK²⁰, Polskiego Radia Rzeszów²¹, Radia Zet²², TVP Bydgoszcz²³, agencji prasowych, np. Polskiej Agencji Prasowej²⁴.

Z zapisem wielką literą słowa *dzień* poprzedzającego *Wszystkich Świętych* spotykamy się na oficjalnych portalach jednostek samorządowych – miast, np. Inowrocławia²⁵ czy Gdańska²⁶. Można go odnaleźć na internetowych stronach instytucji państwowych, takich jak policja²⁷ czy Instytut Pamięci Narodowej²⁸, oraz stowarzyszeń ogólnopolskich, np. Związku Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej²⁹. Co więcej, występuje na oficjalnych stronach rządowych – w serwisie Rzeczypospolitej Polskiej gov.pl³⁰, w tym również na stronie nadzorowanej przez Ministerstwo Edukacji i Nauki, np. w e-materiałach przeznaczonych do nauki w szkołach lub do samodzielnej pracy ucznia (z zakresu języka polskiego i wiedzy o społeczeństwie) zamieszczonych na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej Ministerstwa Edukacji i Nauki („935 – ustanowienie 1 listopada Dniem Wszystkich Świętych”³¹) i w e-podręczniku do edukacji wczesnoszkolnej dla klasy 1 („Przeciągnij podpisy pod obrazki, które są zwią-

---

¹⁹ <https://www.polskieradio.pl/39/156/Artykul/2209242,Dzien-Wszystkich-Swietych-w-dawnej-Polsce>.

²⁰ <https://www.radiopik.pl/2,96451,ostatnie-godziny-przed-dniem-wszystkich-swietych>.

²¹ <https://radio.rzeszow.pl/wiadomosci/ksiazd-tomasz-nowak-o-uroczystosciach-wszystkich-swietych-i-dniu-zaduszny>.

²² <https://www.radiozet.pl/Co-gdzie-kiedy-jak/Wszystkich-Swietych-i-Zaduszki-jakies-a-ronnice-miedzy-swietami-i-kiedy-wypadaja-w-2021>.

²³ <https://bydgoszcz.tvp.pl/56589025/1-listopada-wszystkich-swietych>.

²⁴ <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C351192%2Ckard-nycz-idzmy-na-commentarz-przezywac-gleboka-refleksje-nad-sensem-zycia>.

²⁵ <https://inowroclaw.naszemiasto.pl/tak-wygladal-dzien-wszystkich-swietych-2021-w-inowroclawiu/ar/c1-8526931>.

²⁶ <https://www.gdansk.pl/wiadomosci/wszystkich-swietych-odwiedzalismy-groby-bliskich-znajomych-przyjaciol,a,207470>.

²⁷ <https://policja.pl/pol/aktualnosci/209996,Bezpieczny-Dzien-Wszystkich-Swietych-i-Dzien-Zaduszny-2021.html>.

²⁸ <https://gdansk.ipn.gov.pl/pl2/aktualnosci/42561,W-Dzien-Wszystkich-Swietych-pamietamy-o-naszych-bohaterach-narodowych.html>.

²⁹ <http://www.zosprp.pl/?q=content/apel-prezesa-zg-zosp-rp-o-uczczenie-pamieci-strazakow-ochotnikow>.

³⁰ <https://www.gov.pl/web/palestyna/dzien-wszystkich-swietych-w-jerozolimie>; <https://www.gov.pl/web/islandia/obchody-dnia-wszystkich-swietych-w-reykjaviku>; <https://www.gov.pl/web/uw-mazowiecki/dzien-wszystkich-swietych--pamietamy-o-grobach-i-cmentarzach-wojennych>.

³¹ <https://zpe.gov.pl/a/swieto-zmarlych-w-roznych-kulturach/DhoKKsaPL>.

zane z Dniem Wszystkich Świętych³²). Zapis ten widzimy też na stronie Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej („Z okazji Dnia Wszystkich Świętych marszałek Sejmu Elżbieta Witek oddała hołd wybitnym mężom stanu, byłym członkom prezydium Izby – marszałkom i wicemarszałkom z II i III Rzeczypospolitej³³); można go było zobaczyć na Twitterze na oficjalnym portalu Kancelarii Premiera w tweecie z 1 listopada 2021 r., podanym dalej przez Ministra Edukacji i Nauki Przemysława Czarnka poprzez jego oficjalną stronę, a także przez stronę samego Ministerstwa Edukacji i Nauki („1 listopada to Dzień Wszystkich Świętych³⁴).

Choć do szczególnej troski o poprawność językową zobowiązane są właśnie instytucje edukacyjne, zdarza się zobaczyć ten zapis na stronach nie tylko szkół³⁵, lecz także uczelni wyższych, np. Politechniki Gdańskiej³⁶, Uniwersytetu Łódzkiego³⁷, Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego³⁸, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego³⁹, czy w biuletynie Politechniki Warszawskiej⁴⁰. Co więcej, można go znaleźć w publikacjach naukowych, np. w „Biuletynie Historii Wychowania” (Semrau, Rutkowski 2020, s. 171–184), jak również w tekstach zamieszczanych w polonistycznych czasopismach naukowych, takich jak „Prace Polonistyczne” (Bolecki 2003, s. 313–318), „Acta Universitatis Lodzianis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców” (Zarzycka 2010, s. 415–424) czy „Poradnik Językowy” (Jędryka 2006, z. 8, s. 64–76). Można się z nim też spotkać w specjalistycznych publikacjach etnograficznych poświęconych stricte problematyce świąt i spraw religijnych (Ogrodowska 2004, s. 238; Marek, Bortlik-Dźwierzyńska 2014, s. 255).

Zapis ten nie jest zupełnie obcy środowiskom religijnym: można go przykładowo znaleźć w ogłoszeniach parafialnych⁴¹, jak również na stronie dwutygo-

³² <https://zpe.gov.pl/a/temat-43-dzien-wszystkich-swietych/DQvB26p06>.

³³ <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/komunikat.xsp?documentId=4F7531DF9C8B9408C1258780002FB9BD>.

³⁴ <https://twitter.com/PremierRP/status/1455071566199394310>.

³⁵ Np. <http://www.zspniece.pl/n,przed-dniem-wszystkich-swietych-1>.

³⁶ <https://pg.edu.pl/aktualnosci/2021-10/odeszli-od-nas-zostali-w-naszej-pamieci>.

³⁷ <https://www.uni.lodz.pl/aktualnosc/szczegoly/korowody-swietych-czyli-zaduszki-kontra-halloween>.

³⁸ <http://www.uwm.edu.pl/stowarzyszenie/?m=202111&paged=2>.

³⁹ https://www.kul.pl/wiara-tradycja-i-zapozyczenia-o-halloween-i-wszystkich-swietych-ks-marcin-wysocki,art_92155.html.

⁴⁰ <https://www.biuletyn.pw.edu.pl/Kultura-i-Tradycja/Obchody-Dnia-Wszystkich-Swietych-w-roku-2019>.

⁴¹ <https://milosierdzie-boze.pl/ogloszenia-parafialne-xxxi-niedziela-zwykla-31-10-2021-r>.

dnika katolickiego diecezji pelplińskiej „Pielgrzym”⁴² czy na stronie katolickiego portalu społecznościowo-informacyjnego Deon⁴³.

Spotyka się też, choć dużo rzadziej, inną pisownię nazwy *Wszystkich Świętych*, włączającą w skład nazwy własnej słowo *święto*. Zapis taki występuje m.in. na stronie rządowej: „Z okazji Święta Wszystkich Świętych w dniu 31 października 2019 r. na Centralnym Cmentarzu w Sofii tak jak co roku, uczczono pamięć pochowanych tam Polaków”⁴⁴. Podobnie pojawia się on w tekstach zamieszczanych na głównych internetowych portalach informacyjnych, stronach gazet czy służb realizujących państwowe zadania, w wiodących serwisach tematycznych⁴⁵.

Z kolei w tekstach powstających w środowiskach religijnych i kręgach do nich zbliżonych szczególnie wyraźna jest tendencja do włączania w skład analizowanej nazwy słowa *uroczystość*, czego dowody można znaleźć nie tylko na stronach parafialnych⁴⁶, ale też w wypadku Konferencji Episkopatu Polski⁴⁷ i Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego⁴⁸, w „Tygodniku Solidarność”⁴⁹ oraz w publikacjach naukowych o charakterze teologicznym (Kowalczyk 2009, s. 93–118), sporadycznie też w innych źródłach⁵⁰.

⁴² <https://pielgrzym.pelplin.pl/610-22-2020/8657-sztuka-zycia-sztuka-umierania-ks-krzysztof-gasecki>.

⁴³ <https://deon.pl/blogi/artykuly-blogerow/potop-i-jego-echa-w-pamieci-ludzi,140532>.

⁴⁴ <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Z2VFTVPFvboJ:https://www.gov.pl/web/bulgaria/obchody-dnia-wszystkich-swietych+&cd=1&hl=pl&ct=clnk&gl=pl>.

⁴⁵ Np. na Wirtualnej Polsce: [https://historia.org.pl/2012/11/02/swieto-wszystkich-swietych-i-zaduszki-w-ii-rp-zdjecia](https://wiadomosci.wp.pl/wszystkich-swietych-2019-jakie-tradycje-wiaza-sie-z-1-listopada-6440641143281793a, stronie „Dziennika Wschodniego”: https://www.dziennikwschodni.pl/lublin/wszystkich-swietych-kiedys-to-swieto-obchodzono-wiosna-teraz-1-listopada-dlaczego,n,1000208018.html, stronie Służby Więziennej: https://www.sw.gov.pl/aktualnosc/okregowy-inspektorat-sluzby-wieziennej-w-bydgoszczy-1-listopada-swieto-wszystkich-swietych-pamietamy-o-zmarlych, w serwisie o tematyce historycznej Historia.org.pl: <a href=).

⁴⁶ <https://www.stanislawbiskup.pl/parafia/ogloszenia/941-ur-wszystkich-swietych-01-11-2021>; <https://parafiazbawiciela.org/2021/rocznica-poswiecenia-kosciola-ogloszenia-parafialne-4>; <http://parafia-linia.pl/992-ogloszenia-31-10-2021-artykul.html>; <http://parafia-jozefow.pl/ogloszenia-parafialne-xxxi-niedziela-zwykla-31-10-2021>.

⁴⁷ <https://episkopat.pl/slowo-prymasa-polski-na-uroczystosc-wszystkich-swietych-i-dzien-zaduszny>.

⁴⁸ <https://uksw.edu.pl/pl/uniwersytet/uczelnia-dzis/aktualnosci/2746-pamietamy>.

⁴⁹ <https://www.tysol.pl/a38972-Dzis-Uroczystosc-Wszystkich-Swietych-Dla-chrzescijan-wielkie-i-radosne-swieto>.

⁵⁰ Na stronach: Onetu – <https://podroze.onet.pl/ciekawe/dziady-czyli-przedchrze-scijan-ski-obrzed-zaduszny-wszystkich-swietych-2021/s0j927r>; radia Rzeszów – <https://radio.rzeszow.pl/wiadomosci/ksiadz-tomasz-nowak-o-uroczystosciach-wszystkich-swietych-i-dniu-zaduszny>; szkoły – <https://zse.glogow.pl/swieto-zmarlych-wszystkich-swietych-zaduszki>.

Pisownia nazwy święta, mimo że jest ono znane w Polsce od dawna, wydaje się więc w uzusie nie do końca ustabilizowana, o czym dodatkowo świadczy to, że w obrębie wielu tekstów, w tym przytoczonych, pojawia się oboczność zapisów, np. *dzień Wszystkich Świętych* / *Dzień Wszystkich Świętych* czy *Wszystkich Świętych* / *Dzień Wszystkich Świętych*, która daje się interpretować jako odbicie przekonania autorów/korektorów o istnieniu wariantywnych postaci nazwy święta.

Rozchwanie uzusu w zakresie pisowni nazwy święta potwierdzają też dane korpusowe. W Narodowym Korpusie Języka Polskiego (wyszukiwarka PELCRA, podkorpus zrównoważony) na 195 kontekstów diagnostycznych⁵¹ słowo *dzień* poprzedzające nazwę *Wszystkich Świętych* zapisane jest wielką literą aż w 44 wypadkach, co stanowi 22,5%. Podobny wskaźnik procentowy ma zapis *święto* *Wszystkich Świętych*, choć w tym wypadku dane są mało liczne (na 13 rekordów w 3 wypadkach zapisano słowo *święto* wielką literą, co stanowi 23%). Jeszcze wyższą frekwencję ma ten zapis w danych ze stale aktualizowanego korpusu monitorującego MoncoPL, w znacznym stopniu czerpiącego teksty z artykułów publikowanych w internetowych serwisach informacyjnych⁵². Na dzień 28 grudnia 2021 r. kontekstów zawierających omawianą frazę było w nim ponad 13 tys. W kontekstach diagnostycznych odsetek zapisów włączających słowo *dzień* do nazwy *Wszystkich Świętych* wynosił 35%⁵³.

Na potrzeby zbadania uzusu ortograficznego omawianej nazwy święta przeprowadziłam dodatkowo w dniach 4–8 stycznia 2022 r. ankietę wśród studentów polonistyki i kierunków pokrewnych na Uniwersytecie Gdańskim. Ankietę wypełniło w sumie 201 osób, w tym 128 studentów filologii polskiej (81 studentów studiów licencjackich, 47 – magisterskich), 12 – etnofilologii kaszubskiej, 8 – wiedzy o teatrze, 28 – podyplomowych studiów *Nauczanie języka polskiego jako obcego*.

Studenci mieli za zadanie dokończyć zdanie: *1 listopada w kalendarzu przypada...* Na 135 kontekstów diagnostycznych⁵⁴ 84 razy podano pisownię zgodną z normą: (*święto/dzień/uroczystość*) *Wszystkich Świętych*, a 50 razy – pisownię włączającą słowo *dzień* (25), *uroczystość* (18) i *święto* (5) do nazwy za pomocą

⁵¹ Z wyłączeniem tych, w których słowo *dzień* występuje na początku zdania, a zatem jego pisownia wielką literą wynika z zastosowania zasady składniowej, oraz powtórzeń cytatów.

⁵² Więcej o korpusie – zob. Pęzik, 2020, s. 133–150.

⁵³ Podanie dokładnych danych liczbowych może być w tym wypadku mylące, ponieważ w korpusie daje się zauważyć niewyeliminowane powtórzenia rekordów.

⁵⁴ Wyeliminowane zostały konteksty, w których podano nazwę dnia tygodnia, inną nazwę, np. *Dzień Zmarłych*, *Święto Zmarłych* lub *Dzień Zaduszny*, brak było odpowiedzi lub odpowiedź wskazywała na nierozpoznanie określenia jako nazwy własnej (brak zapisu obu członów wyrażenia *Wszystkich Świętych* wielką literą).

użycia wielkiej litery. Co ciekawe, tak dużych rozbieżności nie było w przypadku pozostałych dwóch nazw świąt⁵⁵.

Przeprowadzone wstępne rozpoznanie uzusu w zakresie pisowni nazwy święta Wszystkich Świętych wyprzedzające możliwość jego oceny na podstawie danych zebranych z wielomilionowych korpusów skłaniają do kilku wniosków i refleksji. Przede wszystkim zgromadzone dane wskazują na to, że uzus ortograficzny w zakresie jego pisowni jest wyraźnie rozchwyany. Dzieje się tak, mimo że święto to ma w kulturze Polski bardzo długą tradycję i jest silnie obecne w świadomości osób nie tylko religijnych (to od dawna ustawowo uregulowany dzień wolny od pracy, ponadto wiąże się z nim powszechne obyczaje kulturowe), a pisownia jego nazwy jest wyraźnie unormowana nie tylko w referencyjnych, powszechnie dostępnych źródłach ortograficznych, ale też w dokumentach państwowych. Budzi to pytanie o wymiar oceny tego zjawiska.

Z jednej strony można bowiem utyskiwać nad stanem świadomości ortograficznej społeczeństwa i brakiem dbałości o poprawność ortograficzną, w szczególności w tekstach publicznie eksponowanych, których nadawcy ponoszą instytucjonalną odpowiedzialność za propagowanie wzorcowej polszczyzny. Trudno się bowiem zgodzić z tym, by zapis niezgodny z normą ortograficzną pojawiał się w oficjalnych publikacjach instytucji państwowych, opiniotwórczych mediów, instytucji kultury czy nauki i instytucji edukacyjnych. Z drugiej zaś strony można się zastanawiać, czy nie jest to kolejny dowód na to, że samo formułowanie przepisów ortograficznych, braki w ich precyzji i jednoznaczności oraz całościowej koherencji nie stanowią ogólniejszych przeszkód w podejmowaniu przez piszących pewnych decyzji ortograficznych (co w odniesieniu do sytuacji omawianej nazwy mogłoby być przedmiotem odrębnej, bardziej szczegółowej analizy).

Jednocześnie należy rozważyć, jaką w ogóle przyjąć postawę wobec problemu rozbieżności normy i uzusu wówczas, gdy dotyczy ona ortografii. Przywołani na początku tekstu pomysłodawcy projektu weryfikowania normy językowej na podstawie metodycznie przeprowadzonej obserwacji rozpowszechnienia pewnych form i ich wysokiej frekwencji w tekstach nie odnoszą tego postulatu do kwestii zapisu ortograficznego, dla którego uznają za nadrzędne kryterium oceny poprawności kodyfikację. Bardziej umiarkowane stanowisko zajmuje Elżbieta Awramiuk. Uważa ona, że z całkowitym podporządkowaniem się uzusowi i rezygnacją ze skodyfikowanej normy wiąże się co prawda niebezpieczeństwo zachwiania stabilności graficznego obrazu słowa/wyrażenia, ale mimo to nadmierna normatywizacja nie jest rozwiązaniem pożądanym i w sytuacji gdy

---

⁵⁵ Np. w przypadku *Dnia Matki* na 153 konteksty świadczące o rozpoznaniu wyrażenia jako nazwy święta (przynajmniej któryś człon pisany wielką literą) w 135 jej postaci i zapis były zgodne z normą.

następuje rozejście się normy i ususy, należy w pewien sposób liczyć się też z praktyką pisarską wykształconych Polaków (Awramiuk 2013, s. 30). Zygmunt Saloni, który od lat zauważa wyraźne działanie ususy i stosowanie wariantywności pisowni niezależne od stopnia restrykcyjności przepisów, obserwowane nawet w przypadkach pozornie prostych i bezdyskusyjnych, uważa, że należy do pewnego stopnia pogodzić się ze spontanicznym rozwojem pisowni polskiej, a przepisy upraszczać, dopuszczając w przypadku wahań warianty alternatywne (Saloni 2011, 2018).

W świetle tej opinii należałoby zatem zastanowić się, czy oboczne formy nazwy *Wszystkich Świętych* pojawiające się w tekstach z odpowiednio wysoką frekwencją, co wykazała podjęta tu próba zdiagnozowania współczesnego ususy pisownianego, nie świadczą o tym, że rodzą się niezauważane przez kodyfikację alternatywne postaci nazwy święta, i przyjrzyć się pod tym kątem także innym nazwom – przynajmniej tym, o których zapisie decyduje konwencjonalna zasada pisowni wielką literą.

Przywoływane teksty źródłowe

Bolecki W. (2003), *Nie całkiem fantastyczne podróże po pewnym romantycznym temacie (z poradnika wykładowcy)*, „Prace Polonistyczne” seria LVIII.

Jędryka B.K. (2006), *Język polski w polskiej i polonijnej szkole. Próba porównania wybranych podręczników szkolnych do drugiej klasy szkoły podstawowej*, „Poradnik Językowy” z. 8.

Kowalczyk M. (2009), *Uroczystość Wszystkich Świętych w nauczaniu Kościoła i polskich tradycjach ludowych*, w: „Tarnowskie Studia Teologiczne” t. 28/1.

Marek Ł., Bortlik-Dźwierzynska M. (2014), *Za Marksem bez Boga. Laicyzacja życia społecznego w Polsce w latach 1945–1989*, Katowice.

Ogrodowska B. (2004), *Polskie obrzędy i zwyczaje doroczne*, Warszawa.

Semrau K., Rutkowski J. (2020), *Dziedzictwo zakonu pijarów w perspektywie badań Zespołu Szkół Pijarskich w Elblągu*, „Biuletyn Historii Wychowania” nr 42.

Zarzycka G. (2010), „*Teatr czytelników*” jako dialog z tekstem literackim (na przykładzie inscenizacji wiersza Wisławy Szymborskiej Pogrzeb), „Acta Universitatis Lodzianensis, Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców” 17.

Bibliografia

- Awramiuk E. (2013), *Współczesna pisownia polska: między normą a uzusem*, „Poradnik Językowy” z. 2.
- Dawidziak-Kładoczna M. (2015), *Nazwy świąt katolickich w świadomości współczesnych użytkowników polszczyzny*, „Poradnik Językowy” z. 6.
- Gigilewicz E. (red.) (2014), *Encyklopedia katolicka*, t. 20, Lublin.
- Gębka-Wolak M., Kaproń-Charzyńska I. (2020), *Wielka litera w tekstach urzędowych. Wybrane problemy związane ze stosowaniem kryterium znaczeniowego*, „Poradnik Językowy” nr 2.
- Gębka-Wolak M., Moroz A. (2021), *Morfoskładnia w Słowniku właściwych użyć języka*, „Język Polski” z. 2.
- Ginter J. (2013), *O pisowni wyrażenia „Ś/święty M/Mikołaj” i innych problemach ortograficznych w pracy redaktora podręczników do nauki języka polskiego w szkole podstawowej*, „Język-Szkoła-Religia” nr 2.
- Ginter J. (2016), *Rola internetowych poradni językowych w procesie normalizacji pisowni polskiej*, Gdańsk.
- Ginter J. (2019), *Koncepcja Deleuzjańska czy deleuzjańska? O pisowni przymiotników odnazwiskowych na przykładach z pewnej książki*, w: *Słowotwórstwo apelatywne i onomastyczne. Materiały ósmej konferencji językoznawczej poświęconej pamięci profesora Bogusława Krei* („Wokół Słów i Znaczeń” t. 8), red. E. Rogowska-Cybulska, A. Lica, E. Badyda, Gdańsk.
- Ginter J. (2021), *Normy poprawnościowe dotyczące leksyki religijnej jako przedmiot zainteresowania korektorów i redaktorów językowych*, „Język-Szkoła-Religia” t. 16, s. 7–20.
- Kalendarz liturgiczny diecezji polskich* (2013),
https://web.archive.org/web/20141025005619/http://www.kkbids.episkopat.pl/uploaded/KalendarzDiecezjiPolskich-2013-02-28_2.pdf.
- Karpowicz T. (2014), *Hierarchizacja normy ortograficznej jako zagadnienie teoretyczne i praktyczne*, „Poradnik Językowy” z. 9.
- Narodowy Korpus Języka Polskiego*, <http://www.nkjp.pl>.
- Liberek J. (2021), *Norma językowa jako fakt społeczny fundowany na uzusie. Uwagi w kontekście Słownika właściwych użyć języka*, „Język Polski” z. 2.
- Markowski A. (2007), *Kultura języka polskiego. Teoria. Zagadnienia leksykalne*, Warszawa.
- Milewska-Stawiany M. (2009), *Trudności ortograficzne związane z nowymi zapożyczeniami*, w: *Umiej obiecało swoje... Pelplińskie konkursy ortograficzne (2004–2008)*, red. E. Rogowska-Cybulska, Pelplin.
- MoncoPL, <http://monco.frazeo.pl>.

Pawelec R. (2013), *Kreska kresce nierówna – o użyciu łącznika oraz (dwójako zapisywanego) myślnika we współczesnej interpunkcji i ortografii*, „Poradnik Językowy” z. 1.

Pawelec R. (2014), *Ortografia w urzędzie, czyli o tym wszystkim, o co urzędnicy chcieliby zapytać językoznawcę*, „Poradnik Językowy” nr 9.

Pęzik P. (2020), *Budowa i zastosowanie korpusu monitorującego MoncoPL*, „Forum Lingwistyczne” nr 7.

Polański E., Malinowski M. (2013), *O trudnościach w pisowni zestawień apozycyjnych*, „Poradnik Językowy” nr 1.

Przybylska R., Przyczyna W. (2011), *Pisownia słownictwa religijnego*, Tarnów.

Rogowska-Cybulska E. (2011), *Zasady pisowni polskiej w świetle pytań kierowanych do poradni językowych*, „Język Polski” z. 2–3.

Rogowska-Cybulska E. (2015), *O nowo/narodzonym Chrystusie uwagi ortograficzne*, „Język – Szkoła – Religia” nr 2.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 15 listopada 1924 r. o dniach świątecznych (Dz.U. z 1924 r. Nr 101, poz. 928).

Ruszkowski M. (2009), *Ortograficzne formy wariantywne*, „Język Polski” z. 4–5.

Ruszkowski M. (2014), *Formy oboczne skrótowców*, „Poradnik Językowy” nr 9.

Saloni Z. (2011), *Co w roku 2010 obowiązuje w pisowni polskiej?*, „Język Polski” z. 2–3.

Saloni Z. (2018), *W stulecie niepodległości i „ustalonej” pisowni polskiej*, „LingVaria” XIII, nr 2 (26).

Skudrzyk A., Urban K. (2009), *Wielką czy małą literą? Mały słownik użycia wielkich liter w polskich tekstach*, Warszawa.

Wielki słownik ortograficzny PWN z zasadami pisowni i interpunkcji (2003), red. E. Polański, Warszawa.

Wielki słownik ortograficzny PWN z zasadami pisowni i interpunkcji (2016), red. E. Polański, wyd. 4 popr. i uzupełn., Warszawa.

Ustawa z dnia 18 stycznia 1951 r. o dniach wolnych od pracy (Dz.U. z 1951 r. Nr 4, poz. 28).

Zdunkiewicz-Jedynak D. (2021), *Poprawne vs. właściwe użycia języka. Uwagi w kontekście Słownika właściwych użycy języka*, „Język Polski” z. 2.

Streszczenie

**(Dzień) Wszystkich Świętych – współczesny uzus ortograficzny
w świetle normy**

W artykule podjęta jest próba zdiagnozowania współczesnego ususu ortograficznego w zakresie pisowni nazwy święta Wszystkich Świętych w języku polskim. Przedstawione zostały dane pochodzące z tekstów gazet, czasopism, środków masowego przekazu, głównych portali informacyjnych, internetowych stron jednostek administracji publicznej, instytucji państwowych, instytucji edukacyjnych, wydawnictw naukowych, z internetowych stron katolickich, a także dane korpusowe oraz ankietowe. Świadczą one o tym, że współczesny uzus w zakresie pisowni nazwy święta jest rozchwiany, co może świadczyć o rodzeniu się alternatywnych nazw święta Wszystkich Świętych.

Słowa kluczowe: norma, uzus, ortografia, nazwy świąt

Summary

**(Dzień) Wszystkich Świętych – contemporary orthographic usage
in the light of a norm**

The article attempts to diagnose the contemporary spelling usus in relation to the Polish name of holiday Wszystkich Świętych. Data from the texts of newspapers, magazines, mass media, main information portals, websites of public administration units, state institutions, educational institutions, scientific publications, Catholic websites, as well as corpus and questionnaire data are presented. They testify to the fact that the contemporary usage of the spelling of the name is unstable, which may indicate the birth of alternative names for the holiday.

Keywords: norm, usus, orthography, names of the holidays

